

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss: 67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2024. gada 8. maijā

Satversmes tiesas 3. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Gunārs Kusiņš, tiesneses Anita Rodiņa un Jautrīte Briede,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 49/2024),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas 2. punktu (turpmāk – apstrīdētā norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92., 106. un 116. pantam un attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju par spēkā neesošu no tā pieņemšanas dienas.

2. Apstrīdētā norma nosaka:

„(2) Ja kasācijas sūdzība formāli atbilst šā panta pirmajā daļā minētajām prasībām un ja tiesa, kas taisījusi pārsūdzēto spriedumu, nav pieļāvusi šā likuma 452. panta trešās daļas noteikumu pārkāpumu, tiesnešu kolēģija var atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību arī šādos gadījumos: [..]

2) izvērtējot kasācijas sūdzībā minētos argumentus, nav acīmredzama pamata uzskatīt, ka pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs

un ka izskatāmajai lietai ir būtiska nozīme vienotas tiesu prakses nodrošināšanā vai tiesību tālākveidošanā.”

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Pieteikuma iesniedzēja jau iepriekš ir vērsusies Satversmes tiesā ar saturiski līdzīgu pieteikumu, lūdzot vērtēt Civilprocesa likuma 41. panta pirmās daļas pirmā teikuma, 44. panta trešās daļas un apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta otrajam teikumam un 92. pantam (ieteikums Nr. 46/2021).

Izskatot pieteikumu Nr. 46/2021, Satversmes tiesas 1. kolēģija 2021. gada 16. aprīlī nolēma atteikties ierosināt lietu, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, jo pieteikumā nebija sniegts juridiskais pamatojums par Civilprocesa likuma 41. panta pirmās daļas pirmā teikuma, 44. panta trešās daļas un apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 91. panta otrajam teikumam un 92. pantam.

Tādējādi kolēģijai, ievērojot Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 5. punktu, ir jāvērtē, vai izskatāmajā pieteikumā ietvertais faktisko apstākļu izklāsts vai juridiskais pamatojums pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Izskatāmajā pieteikumā ir precizēts prasījums. Proti, Pieteikuma iesniedzēja lūdz vērtēt tikai apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92., 106. un 116. pantam. Turklāt izskatāmajā pieteikumā ir mainījies faktisko apstākļu izklāsts, jo apstrīdētā norma Pieteikuma iesniedzējai ir piemērota citā tiesvedībā.

Līdz ar to pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums un faktisko apstākļu izklāsts ir mainījies pēc būtības un kolēģijai no jauna jāpārbauda tā atbilstība Satversmes tiesas likumā noteiktajām prasībām.

5. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktam Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Pieteikumā ir apstrīdēta likuma normas satversmība, tādēļ pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

6. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 4. punktu Satversmes tiesas kolēģija ir tiesīga atteikties ierosināt lietu, ja pieteikums iesniegts par jau izspriestu prasījumu. Lai izvērtētu, vai pieteikums iesniegts par jau izspriestu prasījumu, jānoskaidro, vai: 1) prasījums formāli ir izspriests; 2) prasījums ir mainījies pēc būtības; 3) pastāv būtiski jauni apstākļi, kuru dēļ prasījumu nevarētu uzskatīt par jau izspriestu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2015-19-01 10.1.–10.5. punktu*).

Satversmes tiesa 2013. gada 21. oktobrī ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2013-02-01 „Par Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam” (turpmāk – spriedums lietā Nr. 2013-02-01). Sprieduma lietā Nr. 2013-02-01 pieņemšanas laikā Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas 2. punkts noteica: „(2) Ja kasācijas sūdzība formāli atbilst šā panta pirmajā daļā minētajām prasībām un ja apelācijas instances tiesa nav pieļāvusi šā likuma 452. panta trešās daļas noteikumu pārkāpumu, senatoru kolēģija var atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību arī šādos gadījumos: [...] 2) nerodas šaubas par apelācijas instances tiesas sprieduma tiesiskumu, un izskatāmajai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanā.” Satversmes tiesa atzina minēto Civilprocesa likuma normu par atbilstošu Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējai Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas 2. punkts ir piemērots redakcijā, kādā tas tika izteikts ar 2016. gada 9. jūnija likumu „Grozījumi Civilprocesa likumā”, kas stājās spēkā 2016. gada 13. jūlijā. Spriedumā lietā Nr. 2013-02-01 minētās tiesību normas konstitucionalitāte redakcijā, kas stājās spēkā 2016. gada 13. jūlijā, nav vērtēta.

Līdz ar to pieteikumā ietverto prasījumu nevar uzskatīt par jau izspriestu Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 4. punkta izpratnē.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja ir tiesīga

iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

8. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmo daļu konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka viņai Satversmē ietvertās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt no Satversmes tiesas likuma 19.² panta sestās daļas 1. punkta izriet prasība pieteikumā minēto uzskatu pamatot.

Atbilstoši Satversmes tiesas likumam personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja: pirmkārt, personai Satversmē ir noteiktas konkrētās pamattiesības; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2021. gada 28. maija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-52-01 13. punktu*).

8.1. No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja bija prasītāja civillietā un iesniedza kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu. Pamatojoties uz apstrīdēto normu, ar Senāta rīcības sēdes lēmumu atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību pēc minētās kasācijas sūdzības. Tādējādi apstrīdētā norma Pieteikuma iesniedzējai ir piemērota, un Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka tā aizskar viņai Satversmes 92. pantā ietvertās pamattiesības uz taisnīgu tiesu.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. pantam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.

8.2. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētā norma aizskar arī viņai Satversmes 106. pantā ietvertās tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos.

Satversmes tiesas judikatūrā ir atzīts: personai jāsniedz ticams pamatojums tam, ka tiesību normas izraisītās nelabvēlīgās sekas rada pamattiesību aizskārums tieši viņai (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 22.1. punktu*). Turklāt jāpastāv tiešai saiknei starp personas pamattiesību aizskārums un pieteikumā apstrīdēto normu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 18. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-74-01 12. punktu*).

Pieteikumā norādīts, ka ar Senāta rīcības sēdes lēmumu ir atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību, līdz ar to neesot izskatīts jautājums par to, vai pirmās instances un apelācijas instances tiesa ir pareizi piemērojusi materiālās un

procesuālās tiesību normas, tostarp vērtējusi, vai vienošanās, kas tikusi noslēgta starp Pieteikuma iesniedzēju un viņas darba devēju par darba tiesisko attiecību izbeigšanu, ir bijusi tiesiska. Tomēr pieteikumā nav pamatots tas, kādā veidā tieši apstrīdētā norma, kas regulē vienu no gadījumiem, kad Senatoru kolēģija ir tiesīga atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību, pati par sevi skartu Pieteikuma iesniedzējas tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un tādējādi radītu viņai Satversmes 106. pantā ietvertu pamattiesību aizskārumu. Tādējādi no pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem nav gūstams apstiprinājums, ka starp Pieteikuma iesniedzējas apgalvoto Satversmes 106. pantā ietvertu tiesību aizskārumu un apstrīdēto normu pastāvētu tieša saikne. Pieteikuma iesniedzējas argumenti par Satversmes 106. pantā ietvertu pamattiesību iespējamo aizskārumu ir saistīti ar apsvērumiem par tiesas rīcību, piemērojot apstrīdēto normu. Tomēr Satversmes tiesa nepārvērtē tiesību normu piemērošanas jautājumus (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 17. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-01-01 11. punktu*).

Līdz ar to pieteikums par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 106. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.

8.3. Pieteikumā norādīts, ka apstrīdētā norma aizskar Pieteikuma iesniedzējai arī Satversmes 116. pantā ietvertās tiesības. Proti, apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma pamatā neesot konstatējams neviens no Satversmes 116. pantā noteiktajiem leģitīmajiem mērķiem. Tomēr pieteikumā nav sniegts juridiskais pamatojums tam, kādas Pieteikuma iesniedzējas pamattiesības ir ietvertas Satversmes 116. pantā.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 116. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.

9. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, vai arī ja personai šādu iespēju nav.

Senāta [datums] rīcības sēdes lēmums, ar kuru atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību pēc Pieteikuma iesniedzējas kasācijas sūdzības, nav pārsūdzams. Tātad viņai nav iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrais teikums nosaka: „Ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža.”

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no [datums], kad stājies spēkā Senāta rīcības sēdes lēmums. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2024. gada 12. aprīlī. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. pantam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtās daļas otrajā teikumā noteiktajām prasībām.

10. Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkts noteic, ka pieteikumā jānorāda juridiskais pamatojums. Juridiskais pamatojums Satversmes tiesas likuma izpratnē nozīmē juridisko argumentāciju, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. pantam, jo tā negarantē tiesas objektivitāti.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka no Satversmes 92. panta pirmā teikuma izriet valsts pienākums izveidot attiecīgu tiesu institūciju sistēmu un arī pienākums pieņemt tādas procesuālās normas, atbilstoši kurām tiesa lietas izskatītu kārtībā, kas nodrošinātu to taisnīgu un objektīvu izspiešanu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2008. gada 9. maija sprieduma lietā Nr. 2007-24-01 8. punktu un 2018. gada 14. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-23-01 12. punktu*). Tiesvedības process nevar būt taisnīgs bez tiesas objektivitātes garantijām, kas atzītas par vienu no Satversmes 92. panta pirmā teikuma elementiem (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2013. gada 14. maija sprieduma lietā Nr. 2012-13-01 12.1. punktu un 2018. gada 15. marta sprieduma lietā Nr. 2017-16-01 15.1. punktu*). Tiesas objektivitātes jeb neitralitātes prasībai ir divi aspekti – subjektīvais un objektīvais. Pirmkārt, tiesai jābūt subjektīvi neitrālai. Otrkārt, tiesai jābūt neitrālai arī objektīvajā aspektā. Analizējot tiesas neitralitāti objektīvajā aspektā, nozīme var būt pat pieņemumam. Turklāt nozīme var būt pat šķietamībai, tāpēc ir nepieciešams novērst pat šķietamu neobjektivitāti (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 23. maija sprieduma lietā Nr. 2016-13-01 13. punktu un 2020. gada 16. jūlija sprieduma lietā Nr. 2019-23-01 11. punktu*).

Likumdevējs ir tiesīgs, ņemot vērā konkrētās tiesvedības procesa stadijas raksturu, paredzēt vienu vai vairākus dažādus līdzekļus tiesas objektivitātes nodrošināšanai, ciktāl šie līdzekļi ir pietiekami, lai nodrošinātu tiesas objektivitāti šajā tiesvedības procesa stadijā (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 16. jūlija sprieduma lietā Nr. 2019-23-01 11. punktu*).

Pieteikumā ir citēta Satversmes tiesas judikatūra par tiesas objektivitāti un vispārīgi norādīts, ka apstrīdētā norma to nenodrošina. Tomēr pieteikumā šāds uzskats nav juridiski pamatots.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 3. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 49/2024).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

Gunārs Kušņš